Homs, Syrië, 18 april 2011

Duizenden demonstranten hebben zich verzameld om de Klokkentoren op het plein. Met gebalde vuisten joelen ze erop los, klappen in hun handen en scanderen leuzen die de kleine jongen maar half begrijpt. *Vrijheid voor allen, weg met de corruptie, weg met Bashar al-Assad*, gonst het. Hun woorden schieten als kogels door de lucht.

Vanaf een muurtje aan de rand van het plein kijkt de jongen toe hoe de sfeer steeds verder oplaait. Hij staat er al een tijdje en houdt zijn handen voor zijn oren. Het lijken wel wilde dieren, denkt hij, bezeten van hun prooi; het vuur staat ze in de ogen. Ze springen op en neer, duwen tegen elkaar aan en sommigen staan zelfs boven op gebouwen of hangen hoog in een lantaarnpaal. De grond onder hem trilt. Zijn hart bonkt in zijn tengere bovenlijf.

Voor de Klokkentoren staat een man met een megafoon voor zijn mond. Hij draagt de Syrische vlag om zijn schouders en spreekt de menigte luidkeels toe. *Het volk wil het regime omverwerpen, Bashar al-Assad moet luisteren*, herhaalt hij elke keer opnieuw. Zijn woorden weergalmen tot ver voorbij het plein, misschien wel tot in de buitenwijken van Homs aan toe. De demonstranten herhalen al schreeuwend zijn woorden, hun gebalde vuisten schieten opnieuw de lucht in.

De man met de megafoon is zijn vader, de leider van de demonstratie.

De jongen kan nog steeds niet geloven dat hij daar staat. Nooit eerder heeft hij hem zo gezien. Zijn ogen onstuimig, zijn wenkbrauwen gefronst, zijn hals rood aangelopen tot aan zijn borsthaar dat boven zijn shirt uitsteekt. Om hem heen staan mannen van zijn leeftijd. Zijn nieuwe vrienden, zoals zijn vader ze noemt; pas sinds een aantal maanden gaat hij met ze om. Om het land te behoeden voor een monster, zo legde hij gisteren nog uit, om een oorlog te voorkomen.

Even hapt de jongen naar adem. De lucht om hem heen voelt zwaar. In zijn ogen is het al oorlog.

Zijn broer is er ook. Hij staat op een muur die om de Klokkentoren heen is gebouwd, tussen zijn revolutionaire kameraden in. Ze noemen zich 'rebellen', die strijden voor rechtvaardigheid. Zijn broer heeft zijn groene jas tot bovenaan dichtgeritst en zijn zwart-wit geblokte sjaal om zijn hoofd gedrapeerd. Hij ziet er gevaarlijker uit dan normaal.

Zijn broer mocht vanmiddag voor het eerst mee naar de demonstraties. Hij was immers groot en wijs genoeg en ze hadden jongens zoals hij nodig. Hij hoefde er geen moment over na te denken, wilde altijd al zijn zoals zijn vader, heldhaftig en onbevreesd.

De jongen wil dat ook, alleen is hij pas zeven; hij moet nog bij zijn moeder blijven. Daarom weet ook niemand dat hij hier nu is, dat hij ook mee wil strijden met zijn vader. Hij wil ook groot zijn en het gevoel hebben dat hij heeft geprobeerd een oorlog te voorkomen. Ook al begint hij er steeds meer aan te twijfelen dat dit de juiste manier is.

Hij drukt zijn handen nog steviger tegen zijn oren. Het gejoel, het weergalmen van de megafoon, het geklap van al die duizenden mensen. Het neemt met de seconde heftigere vormen aan. Een huivering trekt langs zijn ruggengraat. Het liefst wil hij naar zijn vader toe, tegen hem zeggen dat hij weg moet bij de Klokkentoren, en zijn broer ook. Dat het uit de hand gaat lopen, en dat dit niet de oplossing is. Dat hij Bashar al-Assad misschien beter een brief kan schrijven en dat er als ze zo doorgaan juist een oorlog komt.

Maar hij durft niets van dit alles. De mensenmassa heeft ook hem in zijn greep. Iedereen om hem heen lijkt bezeten van de duivel.

Hij speurt het plein over, op zoek naar een uitweg, naar de snelste route naar huis, naar zijn moeder, die vast overbezorgd is en van wie hij geheid straf zal krijgen.

Ineens klinkt er een schot. De jongen verstijft en kijkt paniekerig om zich heen. Al snel volgt er nog een. Hij richt zijn blik op de Klokkentoren, op de plek waar zijn vader stond, maar die is nergens meer te bekennen, en ook zijn nieuwe vrienden zijn verdwenen. Opnieuw klinken er schoten, nu meerdere achter elkaar. De jongen springt van het muurtje en duikt op de grond. Hij maakt zich zo klein mogelijk.

Even is het doodstil op het plein. Dan begint iedereen te schreeuwen. Geen leuzen deze keer, maar blinde paniek. De wilde dieren zijn weer mensen geworden, rennen door elkaar heen en duiken net als hij op de grond. De jongen kijkt radeloos om zich heen. Wat moet hij doen? Waar moet hij heen?

Dan staat hij op en begint te rennen. Zomaar ergens naar toe. Allahoe akbar, Allahoe akbar! roepen mensen die hem inhalen. Honderden kogels worden op iedereen die beweegt afgevuurd, alsof geen mensenleven meer telt. Voor hem vallen mannen op de grond, naast hem zakt een kind van zijn leeftijd door zijn knieën. Zijn hoofd is bebloed, zijn blik bevroren.

De jongen krijgt geen adem, overal is rook, hij kan niets meer zien. Dan duikt hij een steegje in, verstopt zich achter een vuilniscontainer en maakt zich opnieuw zo klein als hij kan. Zijn lichaam rilt, zijn mond voelt droog, tranen lopen over zijn wangen. Was hij maar nooit achter zijn vader en zijn broer aan gegaan.

Het schieten stopt pas als hij geen mens meer hoort, als de kogels alles wat leeft hebben weggejaagd. Voorzichtig kijkt de jongen om zich heen. Naast hem ligt een bewegingsloze man. Hij heeft zijn mond wijd open. Zijn gezicht is zo wit als marmer. De jongen neemt een diepe teug lucht

en komt dan langzaam overeind. Hij is wankel en slap, zijn rug doet pijn. Het steegje oogt verlaten, het is er mistig en donker. De geur van buskruit doet zijn lichaam sidderen. Als hij achter de vuilniscontainer vandaan komt, weet hij even niet waar hij is. Dan herkent hij het rolluik van de winkel van zijn oom om de hoek van waar hij woont, en de Syrische vlag die ze er ooit samen op hebben geschilderd. Het luik is doorboord met kogelgaten.

Hij begint te rennen, zo hard als hij kan, terug naar zijn moeder.

De voordeur staat wagenwijd open. Bloedsporen lopen over de witbetegelde vloer van de hal de keuken in. Er klinkt een eentonig gejammer en licht gekreun, geluiden die hij niet kent van thuis. Stapje voor stapje volgt hij de sporen in de richting van de keuken. Zijn vader zit op een stoel. Voorovergebogen, met het lange lijf van zijn broer tussen zijn benen. De broekspijp van zijn broer is doordrenkt met bloed, net als zijn witte shirt, zijn gezicht zo grauw als de kleur van wolken op een regenachtige dag. Zijn groene jas ligt naast hem op de grond. Aan zijn voeten zit zijn moeder. Op haar knieën, haar hoofd schudt op en neer. Ze jammert. Onophoudelijk.

Wassim

Izmir, Turkije, 5 maart 2016

De zachtgele gloed van straatlantaarns mengt zich maar moeilijk met het koele tl-licht van restaurants en winkels. Overal lopen mensen: mannen, vrouwen, kinderen, jongens van mijn leeftijd. Sommigen staren voor zich uit, anderen lijken gehaast, opgefokt zelfs. Voor me huppelt een meisje. Ze houdt een slof Gauloises-sigaretten in haar linkerhand en met haar rechter maakt ze draaiende bewegingen op het ritme van een liedje dat ze zingt. Ik herken de melodie van vroeger; mijn oma neuriede het altijd als we bang waren of niet konden slapen. Het meisje is vast Syrisch, net als ik.

Ik sluit voor even mijn ogen. Geroezemoes, claxonnerende auto's, razende brommers; de geur van eten, uitlaatgassen, rottend afval. Thuis in Aleppo ruikt het net zo, alleen vermengt deze typische stadslucht zich daar met de zoete geur van specerijen, fruittabak en jasmijn. Aleppo, mijn geliefde geboortestad. Met ons huis op de begane grond in de wijk al-Meridian, de ijswinkel op de hoek met de beste pistachetopping van de stad, en mijn school verderop, waar ik op alle doordeweekse dagen samen met de kinderen uit de buurt naartoe liep. Met een binnentuin als speelplaats, eromheen klaslokalen, van groep een tot en met acht. De plek waar ik vriendschappen sloot, ruziede over wie het hardst tegen de bal kon trappen en waar ik verliefd werd op het meisje dat naast me in de

schoolbank zat. Waar juf Amira ons elke ochtend opwachtte, met haar armen wijd uitgespreid. Ons een voor een tegen haar boezem drukte en steevast een aai over onze bol gaf. Ze noemde ons 'haar kuikentjes'. Keer op keer liet ik me benevelen door haar rozenparfum, waarmee ze zich dagelijks van top tot teen onderspoot, en door het gevoel dat ze me gaf, dat ik belangrijk voor haar was.

Nu is onze school platgebombardeerd. Net als ons huis en de ijswinkel op de hoek: alles in al-Meridian is weggevaagd of beschoten. De kinderen uit de buurt, mijn klasgenoten, vrienden met wie ik voetbalde op straat: veel van hen zijn verdwenen. Gevlucht, net als wij, omgekomen door bombardementen of opgepakt om te dienen voor Assad. Alleen Allah weet wat er met hen is gebeurd.

Zou Allah ook waken over mijn vader, die al sinds een paar maanden niet meer bij ons is? Zomaar vermoord, op klaarlichte dag. De huls van de kogel die zijn hart doorboorde, lag een paar uur later in onze brievenbus, met een briefje erbij voor mijn moeder, waarop stond: *Uw zoon is de volgende*. De huls draag ik nog altijd bij me, in de binnenzak van mijn jas. Het briefje heb ik in brand gestoken.

We zijn er nooit achter gekomen wie deze laffe daad op zijn geweten had, ook niet wat het motief was, maar één ding werd wél snel duidelijk: mijn moeder, mijn zusjes Nour en Shaima en ik moesten Aleppo direct verlaten. We vulden onze rugzakken met alleen de broodnodige spullen en vluchtten de volgende dag met hulp van een smokkelaar naar Libanon. Dat we niet de enigen waren die het land verlieten, verbaasde ons niets; een karavaan trok over de snelweg. Busjes, auto's volgepropt met mensen. Spullen vastgesjord op het dak. De oorlog ging aan niemand voorbij, hij trof ons allemaal.

Na een lange tocht, die gevoelsmatig dagen duurde, kwamen we terecht in een van de vluchtelingenkampen in de Bekavallei, net over de grens. Er verbleven duizenden lotgenoten in tenten met in blauwe letters UNHCR erop, of in provisorische hutten gemaakt van golfplaten.

We brachten onze dagen doelloos door, in afwachting van wat komen ging, overgeleverd aan de grillen van Assad, en baden elke avond voor een spoedige terugkeer, naar daar waar we het liefst wilden zijn: thuis in Aleppo.

De oorlog waait vast snel over, hield mijn moeder ons in het begin nog voor. Ik geloofde haar, of beter gezegd: ik wilde haar geloven. Maar al snel bleek Libanon geen veilige plek te zijn voor een gezin zonder vader. Er was niemand die voor ons zorgde, geen werk te vinden en nul uitzicht op een beter bestaan. Mijn moeder was een leven zonder mijn vader niet gewend en al helemaal niet in een vreemd land, waar mensen uit Syrië nog minder voorstelden dan een zwerfkat. Ze werd met de dag stiller.

We keken het een winter lang aan. Tot onze tent voor de zoveelste keer onderliep met water na een heftige regenbui. Mijn jongste zusje liep een longontsteking op en we aten alleen nog maar couscous met beestjes erin. Mijn moeder besloot dat het zo niet langer kon. Ze stelde voor dat ik alleen verder zou reizen. Het liefst naar Turkije, niet te ver weg, en zodra ik daar een veiligere plek had gevonden, zouden ze me achternareizen. Hun lot lag in mijn handen.

Een voorbijganger stoot hard tegen me aan. Ik wankel en bots tegen een stalletje dat zoetigheid verkoopt. Alsof het mijn schuld is, snauwt de man in kwestie iets naar me in het Turks en maakt er een handgebaar bij dat me vertelt wat ik al langer weet: Syriërs zijn hier niet welkom. Vies zijn we, uitschot, zakkenvullers die geld opstrijken van president Erdogan en er met de buit vandoor gaan richting Europa. Ik krijg het dagelijks naar mijn hoofd geslingerd.

Dat de werkelijkheid anders is, weten wij alleen. We ontvangen geen cent. Sterker nog: voor een paar lira per uur doen we het werk waar niemand hier op zit te wachten, de stokslagen krijgen we er gratis bij. Ik kan niet anders dan de conclusie trekken: ook in Turkije ligt geen toekomst voor ons. Dus moet ik door, nog verder van huis dan ik al ben.

Ik vis een verfrommeld briefje uit mijn broekzak, dat ik gisteren door

de smokkelaar in mijn handen geduwd kreeg, en probeer zijn hanenpoten te ontcijferen. *Basmane Gar*, staat erop geschreven. De letters komen overeen met de letters op de voorgevel van het treinstation dat voor me ligt. Hier moet het zijn.

Op het plein voor het station zitten mensen onderuitgezakt op de grond. Mensen zoals ik, bepakt met rugzakken, sommigen met tenten en zwarte, rubberen zwembanden om hun nek. Die worden verkocht op elke hoek van de straat, net als alle andere attributen die nodig zijn om te overleven op zee, zoals waterdichte telefoonhoezen en regenlaarzen.

De stationsklok slaat precies halfnegen; ik ben op tijd. Zal hij me nog herkennen na onze vluchtige ontmoeting gisteren op straat? Ik haal diep adem en speur het plein af. Vlak voor me springen verkeerslichten op rood. Ik steek de drukke weg over en stap alleen op de witte vlakken van het zebrapad. Een stomme gewoonte sinds ik onderweg ben, maar tot nu toe heeft het geluk gebracht. Met mijn nieuwe sneakers spring ik op de hoge stoeprand. Blauw zijn ze, het laatste paar in mijn maat. Er lopen witte strepen overheen en ze veren als matrassen. *Besteed je geld alleen aan noodzakelijke dingen*, waarschuwde mijn moeder me nog, vlak voor ik vertrok. Haar wijze woorden en adviezen suizen regelmatig door mijn hoofd, als een zachte bries die me de juiste richting op duwt. Ik doe mijn best.

Vanaf een rustige plek aan de rand van het stationsplein ga ik op zoek naar de smokkelaar. Dan valt mijn oog op een man in de buurt van de stationsklok, hij kijkt onrustig om zich heen. Even kruisen onze blikken elkaar. Dat moet hem zijn! Naast hem staat een jongen.

Als ik naar de man toe wil lopen, komt ook hij in beweging. Hij gebaart de jongen hem te volgen en houdt ondertussen zijn blik strak op mij gericht. Mijn hartslag versnelt. Die ogen, dat lange, vettige haar... Hij ziet er nog even smoezelig uit. Zweetdruppels glijden via mijn slaap naar mijn hals. Ligt mijn leven werkelijk in handen van deze engerd?

'Eindelijk, je bent er,' zegt hij als hij voor me staat. Zijn ogen zijn